

Koronakevään 2020 vaikutus kauppakeskusten järjestyksenvalvojien turvallisuuteen

Kaleva Piha

2021 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Koronakevään 2020 vaikutus kauppakeskusten järjestyksenvalvojen turvallisuuteen

Kaleva Piha
Turvallisuuden ja riskienhallinnan
koulutus
Opinnäytetyö
Lokakuu, 2021

Kaleva Piha

Koronakevään 2020 vaikutus kauppakeskusten järjestyksenvalvojien turvallisuuteen

Vuosi 2021

Sivumäärä 39

Opinnäytetyössä tutkittiin mahdollisia yhteyksiä kauppakeskuksissa toimivien järjestyksenvalvojien kokeman turvallisuuden ja kauppakeskusten asiakasmäärien välillä sekä koronakevään 2020 aiheuttamia muutoksia siihen.

Tutkimukseen kerättiin tietoja järjestyksenvalvojille suunnatulla kyselytutkimuksella ja pyytämällä kauppakeskuksilta heidän asiakasmääriänsä ja Securitakselta heidän tilastonsa voimankäyttöön johtaneista tilanteista. Kerättyjä tilastoja yhdistettiin ja verrattiin poliisin julkaisemiin rikostilastoihin.

Kauppakeskusjärjestyksenvalvojien keskuudessa toteutetun kyselyn perusteella turvallisuustilanne kauppakeskuksissa oli huonontunut koronakeväänä 2020. Erityisesti häiriökäytös, huumausaineet ja pahoinpitelyt olivat lisääntyneet suhteessa asiakasmääriin kauppakeskusten järjestyksenvalvojien mukaan. Tätä tietoa tukevat poliisin tilastot ja Securitaksen tarjoamat voimankäyttötilastot.

Järjestyksenvalvojien työ oli myös muuttunut vaarallisemmaksi ja erityisesti astalot ja teräaseet olivat yleistyneet. Ratkaisuksi järjestyksenvalvojien turvallisuuden parantamiseksi pidettiin järjestyksenvalvojien määrän sekä erilaisten koulutusten lisäämistä.

Kaleva Piha

The Effects of Corona on the Safety of Mall Security Officers

Year

2021

Pages

39

The thesis explored the possible connections between the security experienced by mall security officers and the volume of customers at malls, and how the corona spring of 2020 affected it.

Information for the thesis was collected with a survey for mall security officers and enquiring malls for their customer volume data and Securitas for their data of the number of situations that required the use of force. The collected data was combined and compared to crime statistics released by the Finnish Police.

According to the survey for mall security officers, the safety situation at malls got worse during the corona spring of 2020. The survey pointed to the notion that especially disturbances, drug related crimes and assaults had become more common compared to the number of customers at malls. This was supported by the crime statistics published by the Police and Securitas' number of situations that required the use of force.

The work of mall security officers had also become more dangerous and especially different kinds of batons and edged weapons had become more common. The solution for improving security according to the mall security officers was to increase the number of security officers and their training.

Keywords: Security, mall, shopping center, corona, security officer

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Tutkimuskysymys ja rajaukset.....	6
3	Tutkimus- ja analysointimenetelmät	7
3.1	Järjestyksenvalvojien kyselytutkimus	7
3.2	Kauppakeskusten asiakasmäärät	8
3.3	Turvallisuusalan toimijoiden voimankäyttötilanteiden määrät.....	8
4	Toimintaympäristön kuvaus.....	8
5	Keskeiset käsitteet ja toimintaa ohjaavat lait	10
6	Teoreettinen selitysmalli.....	12
6.1	Itsekontrolliteoria	12
6.2	Tilannetoimintateoria	13
6.3	Biososiaalinen kriminologia	14
6.4	Rikosuritutkimus	14
6.5	Primäärinen rikostorjunta.....	15
6.6	Vartijakontrolli	16
7	Tutkimustulokset ja niiden analysointi.....	16
7.1	Kauppakeskusten asiakasmäärät	16
7.2	Voimankäyttötilanteiden määrä	18
7.3	Vertailu asiakasmäärien ja voimankäyttötilanteiden määrien kesken.....	19
7.4	Järjestyksenvalvojien kokemus turvallisuustilanteen muutoksesta	20
7.5	Turvallisuuden muutokseen vaikuttaneet tekijät.....	25
7.6	Turvallisuuden tunnetta parantavat toimenpiteet	26
8	Tutkimuksen tulosten hyödyntäminen.....	27
9	Opinnäytetyön prosessi	28
10	Johtopäätökset ja pohdinta.....	29
	Kuviot	34
	Taulukot	34
	Liitteet	35

1 Johdanto

Kokemukseni mukaan kauppakeskuksissa turvallisuuden tunnetta luodaan enemmän asiak-
kaille ja sidosryhmille, mutta yksityisellä turvallisuusalalla työskentelevien työntekijöiden tur-
vallisuus jätetään pienemmälle huomiolle. Julkisella puolella toimivien tahojen, kuten poliisin
ja sairaanhoidon työntekijöiden väkivallan uhkaa on tutkittu enemmän ja säännöllisemmin ja
niistä uutisoidaan suurelle yleisölle jatkuvasti.

Kuitenkin poliisin ja muiden viranomaisten resurssivähennykset siirtävät turvallisuuden ylläpi-
toa entistä enemmän yksityisen turvallisuusalan työntekijöille, mikä tekee järjestyksenvalvo-
jista erittäin tärkeän osan yleisten paikkojen turvallisuutta. Syksyn 2021 budjettiriihessä
eduskunta ehdotti poliisin määrärahojen supistamisesta niin, että se jäisi 35-40 miljoonaa eu-
roa alijäämäiseksi (Helsingin Sanomat 2021). Vaikka määrärahat saatiinkin sovittua, se osoit-
taa poliisin olevan säästöpaineen alaisena.

Tämä opinnäytetyö sai alkunsa henkilökohtaisesta empiirisestä kokemuksestani kauppakeskus-
järjestyksenvalvonnasta poikkeusaikana. Kokemukseni voi tiivistää ajatukseen, että ne ke-
nellä meni aikaisemminkin huonosti, meni vielä huonommin.

Pandemia-aikana vuonna 2020 suuria osia yhteiskunnan peruspalveluita jouduttiin sulkemaan
koronataartuntojen välttämiseksi. Tämän vuoksi esimerkiksi päihteidenkäyttäjien hoitokontak-
teja karsittiin, heidät yhteiskunnassa kiinni pitäviä rakenteita purettiin ja he joutuivat elä-
män ilman yhteiskunnan tarjoamia turvaverkkoja. Tämä näkyi kauppakeskusjärjestyksenval-
vonnassa turvallisuuskentän muuttumisena. Aikaisemmin muualla oleskelleen häiriökäyttäyty-
vät henkilöt kerääntyivät auki oleviin paikkoihin, kuten kauppakeskuksiin tapaamaan kave-
reita, käyttämään päihteitä ja viettämään aikaa.

Tutkimuksessa tutkin ja vertasin kauppakeskuksissa tapahtuneita voimankäyttötilanteita,
kauppakeskusten asiakasmääriä ja kauppakeskusten järjestyksenvalvojien empiirisiä kokemuk-
sia koronakevään muutoksista työn turvallisuuteen.

2 Tutkimuskysymys ja rajaukset

Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään kauppakeskusten järjestyksenvalvojien kokemuksia tur-
vallisuudesta ja sen kehittymisestä koronakeväänä 2020. Tutkimuksessa selvitettiin myös jär-
jestyksenvalvojien mielipiteitä siitä, miten heidän kokema turvallisuustilannetta voitaisiin
kehittää ja parantaa.

Ajallisesti tutkimuksen tietopohja oli rajattu vuosiin 2019 ja 2020. Vuotta 2019 käytettiin vertailukohtana vuoteen 2020. Koronatoimenpiteet otettiin Suomessa käyttöön maaliskuussa 2020, joten sitä käytettiin tutkimuksen ajallisena käännekohtana, ja joka muodostaa kaksi ajanjaksoa: aika ennen koronaa ja korona-aika.

3 Tutkimus- ja analysointimenetelmät

Tutkimusmenetelminä opinnäytetyössä käytettiin laadullista tutkimusmenetelmää ja useaa lähdettä. Tietoa kerättiin myös määrällisiä tutkimusmenetelmiä käyttäen ja määrällisesti vertaillen, mutta laadullisiin lopputuloksiin tähdäten. Järjestyksenvalvojilta pyydettiin osallistumista kyselytutkimukseen, kauppakeskuksilta pyydettiin heidän asiakasmääriänsä ja turvallisuusalan yrityksiltä heidän voimankäyttöraporttiansa määriä. Opinnäytetyön tutkimuksen tuloksia verrattiin keskenään ja niistä pyrittiin löytämään yhtäläisyyksiä.

Laadullinen tutkimus on monenlaiseen työhön sopiva tutkimusmenetelmä, jossa tutkija pyrkii selvittämään tietoaaineistosta kerätyn tiedon merkitystä. Tietojenkeräysmenetelminä laadullisessa tutkimuksessa on usein haastattelut ja muut empiirisiä kokemuksia dokumentoivat tiedot. Laadullinen tutkimus antaa tutkijalle vapauden tehdä päätelmiä ilman suurta otosmäärää (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006). Toisaalta laadullisen tutkimusmenetelmän heikkoutena on, ettei sen avulla voi muodostaa yleistäviä tuloksia, vaan ne tarvitsevat tuekseen laajempia jatkotutkimuksia.

Vastaavasti analysointiin käytettiin laadullisia analysointimenetelmiä, joissa korostetaan teemoittelua. Teemoittelussa pyritään hahmottamaan keskeisiä aihepiirejä ja muodostamaan niistä yhdistäviä tekijöitä. Analyysin tuloksena voidaan tunnistaa erilaisia tapahtuneita ilmiöitä. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.)

3.1 Järjestyksenvalvojien kyselytutkimus

Järjestyksenvalvojien keskuudessa suoritettiin kyselytutkimus, jossa selvitettiin heidän kokemuksiaan turvallisuuden muutoksesta koronakeväänä 2020. Kysely julkaistiin Microsoft Forms -lomakkeena Securitaksen kauppakeskustyöryhmän kuukausitiedotteessa kesällä 2021. Kysely oli auki 14.7.2021 - 29.8.2021. Kyselyn kysymykset ja vastaukset löytyvät kokonaisuudessaan liitteestä 1.

Kyselyssä selvitettiin järjestyksenvalvojien kokemuksia eri asiakasryhmiin kuuluvien asiakkaiden muutoksesta, toimenpiteiden määrien muutoksista ja toimenpiteiden kohteena olevien henkilöiden käytöksen muutoksista. Lisäksi kysyttiin mielipidettä eri tapahtumien vaikutuksista turvallisuustilanteeseen sekä millaisilla toimenpiteillä turvallisuustilannetta voitaisiin parantaa.

3.2 Kauppakeskusten asiakasmäärät

Opinnäytetyötä varten haluttiin tietoa Suomessa toimivien kauppakeskusten asiakasmäärästä. Suomen Kauppakeskusyhdistys ry ylläpitää vuosiraporttia Suomessa toimivien kauppakeskuksista ja niiden avainluvuista. Suomessa oli vuonna 2020 112 kauppakeskusta (Suomen Kauppakeskusyhdistys ry 2021), joista valittiin tarkastelua varten 38 sekakauppakeskusta. Valinnoissa painotettiin kauppakeskuksia, joissa oli eri liiketoiminnan aloihin jakautuvia myymälöitä. Liitteessä 2 on lueteltu tutkimusta varten valitut kauppakeskukset ja niiden vuositason asiakasmäärät vuosilta 2019 ja 2020.

Tutkimusta varten haluttiin kuitenkin tarkastella keväällä 2020 alkaneen koronan vaikutuksia kauppakeskuksissa toimivien järjestyksentralvojen turvallisuuteen, joten oli tärkeää saada asiakastietoja myös kuukausitasolla, jota voitiin verrata muihin tutkimuksen tuloksiin. Pyydettyistä 38 kauppakeskuksesta alle kymmenen suostuivat jakamaan kuukausitason tietoa tutkimuksen tekemiseen, joten heitä ei tulla yksilöimään tässä tutkimuksessa. Lisäksi asiakasmäärät indeksoidaan niiden anonymisoimiseksi.

Koronakevät määriteltiin alkamaan maaliskuussa, jolloin voimaan tulivat ensimmäiset sulkutoimenpiteet (Yle 2020). Näin eri lähteistä saatuja tilastoja pystyi vertaamaan edellisvuoden määriin.

3.3 Turvallisuusalan toimijoiden voimankäyttötilanteiden määrät

Opinnäytetyössä haluttiin selvittää miten järjestyksentralvojen näkemys turvallisuuden kehityksestä korreloi järjestyksentralvon voimankäyttötapahtumien määrän kanssa. Niinpä opinnäytetyötä varten pyydettiin tilastoja kauppakeskusjärjestyksentralvontaa toimittavilta turvallisuusalan toimijoilta, joilta selviäisi raportoitujen voimankäyttötilanteiden määrä. Raportit pyydettiin kuukausitasolla, jotta niitä pystyisi vertaamaan kauppakeskusten asiakasmääriin ja havaitsemaan mahdolliset yhteydet.

Tutkimuksen tietopyyntöön vastasi vain yksityisiä turvallisuuspalveluja tarjoava Securitas, joka toimitti tutkimukseen materiaaliksi heidän voimankäyttötilastonsa kuukausitasolla. Voimankäyttötilastot anonymisoitiin indeksoimalla ne käyttäen asiakasmäärien kanssa samaa perustasoa.

4 Toimintaympäristön kuvaus

Tutkimuksen toimintaympäristönä toimi kauppakeskukset, joissa on poliisin ja rajavartiolaitoksen avuksi asetettu järjestyksentralvoja tai järjestyksentralvoja (jatkossa järjestyksentralvoja tai järjestyksentralvoja).

Kauppakeskus on Suomen Kauppakeskusliitto ry:n (2021) mukaan yhtenäisen johdon ja markkinoinnin omaava liikekeskittymä, jossa on vähintään 10 liikettä ja sen pinta-ala on yli 5000 h-m². Kauppakeskuksia on monenlaisia, mutta tutkimuksen toimintaympäristön kauppakeskukset olivat sekakauppakeskuksia, jotka eivät olleet erikoistuneet tiettyihin erikoiskauppoihin, mutta jotka sisälsivät monen eri alan liikkeitä. Kauppakeskukset ovat myös enenevässä määrin viihdekeskuksia tai kaupunkikeskuksia, joihin tullaan viettämään pidempiä aikoja.

Turvallisuutta ylläpitävät kauppakeskusten järjestyksenvalvojat joutuivat sopeutumaan nopeasti muuttuneeseen turvallisuustilanteeseen. Järjestyksenvalvojista tuntui, että päihteiden käyttäjät joutuivat luopumaan tukiverkoistaan ja he tulivat kauppakeskuksiin viettämään aikaansa. Opinnäytetyössä pyrittiin löytämään yhteisiä muuttujia toimintaympäristön ja turvallisuudentunteen muutosten välillä ja tutkimaan onko koronan alkamisella ja järjestyksenvalvojien muuttuneella toimintaympäristöllä yhteyttä.

Tutkimuksen aikajanaksi määriteltiin vuodet 2019 ja 2020. Ensimmäinen koronatapaus Suomessa varmistui 29.1.2020 (Yle 29.1.2020), mutta ihmisten elämään vaikutukset tulivat tipoitain ja kulminoituivat kolmen viikon Uudenmaan sulkuun 26.3.-15.4.2020 (Yle 17.12.2020).

Opinnäytetyötä kirjoittaessa osa koronarajoituksista on edelleen voimassa, joten ns. normaaliin aikaan ei olla vielä palattu eikä turvallisuustilanteen tulevaan muuttumiseen, palautumiseen tai muuhun oteta kantaa.

Taulukossa 1 on kuvattu poliisin rikostilastot vuosilta 2019 ja 2020. Poliisin rikostilastojen mukaan vuoteen 2019 verrattuna törkeät pahoinpitelyt kasvoivat 8,62 %, henkirikokset yrityksineen 14,93 %, henkirikokset 21,62 % ja huumausainerikokset 19,44 %. Helsingissä huumausainerikokset kasvoivat 21,83 %. (Poliisi 2021.)

Poliisin kirjaamat pahoinpitelyrikokset yleisellä paikalla vuonna 2020 olivat laskeneet 13,42 % vuoteen 2019 verrattuna (Poliisi 2021), mutta koronarajoitusten vuoksi esimerkiksi ravintolat olivat olleet kiinni ja ihmisiä oli liikkunut paljon vähemmän yleisillä paikoilla. Niinpä opinnäytetyö pyrki myös selvittämään, miten yleisillä paikoilla tapahtuneet pahoinpitelyt suhteutuvat kauppakeskuksissa liikkuneiden asiakkaiden määriin ja tukiko se opinnäytetyön tuloksia järjestyksenvalvojien turvallisuuden muutoksesta vai ei.

	2019	2020	Δ	Δ%
Pahoinpitelyt yleisellä paikalla	15 257	13 209	-2 048	-13,42 %
Törkeät pahoinpitelyt	1 299	1 411	112	+8,62 %
Henkirikokset yrityksineen	442	508	66	+14,93 %

Henkirikokset	74	90	16	+21,62 %
Huumausainerikokset	29 965	35 789	5 824	+19,44 %
Huumausainerikokset (Helsinki)	5 510	6 713	1 203	+21,83 %

Taulukko 1. Poliisin kirjaamia rikoksia vuosilta 2019 ja 2020 (Poliisi 2021).

5 Keskeiset käsitteet ja toimintaa ohjaavat lait

Huumausaineen käyttörikoksessa henkilö käyttää tai yrittää hankkia omaan käyttöönsä vähäisen määrän huumausaineita. Teosta seuraa sakkorangaistus tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. (RL 39/1889 50. luku 2 a §.)

Huumausaineet ovat huumausainelaisissa 3 §:ssä huumaaviksi aineiksi luokitellut kasvit, lääkkeet ja muut kemialliset yhdisteet. (HuumL 373/2008 3§.)

Huumausainelaki (HuumL 373/2008) sisältää huumausaineiden määritelmät ja luvallisten huumausaineiden käyttöön, säilytykseen ja hävitykseen liittyvää lainsäädäntöä.

Huumausainerikos on rikoslaissa määritelty huumausaineiden valmistukseen, kuljetukseen, myyntiin tai hallussapitoon liittyvä teko. Huumausainerikoksesta seuraa sakkorangaistus tai enintään vuosi vankeutta. Huumausainerikos voidaan tuomita törkeänä, esimerkiksi jos teko on kokonaisuutena arvostellen törkeä, jolloin teosta seuraa vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta. (RL 39/1889 50. luku 1 § ja 2 §.)

Häiriökäyttäytyminen on laaja termi, mutta tässä opinnäytetyössä termiä käytetään Laissa yksityisistä turvallisuuspalveluista 42 §:n mukaisena järjestyksenvalvojan suorittamana poistون oikeuttavana toimintana. Järjestyksenvalvojalla on oikeus poistaa henkilö, joka vaarantaa turvallisuutta, esiintyy uhkaavasti, oleskelee suljetulla alueella ilmeisen oikeudettomasti tai joka päihtyneenä häiritsee järjestystä tai muita henkilöitä. (LYTP 1085/2015 42§.)

Järjestyslaki (JL 612/2003) määrittelee yleisen paikan ja siellä käyttäytymisen säännöt.

Järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen on rikoslaissa määritelty teko, jossa henkilö yrittää estää järjestyksenvalvojaa suorittamasta hänelle laissa määriteltyä tehtäväänsä. Teosta seuraa sakkorangaistus tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. (RL 39/1889 17. luku 6 §.)

Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista (LYTP 1085/2015) määrittelee yksityisellä turvallisuuspuolella työskentelevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet, sekä vartijan, järjestyksenvalvojien ja poliisin ja rajavartiolaitoksen avuksi asetettujen järjestyksenvalvojien eroista.

Näpistys on rikoslaissa määritelty varkaus, joka on arvoltaan tai muuten kokonaisuutena arvioiden vähäinen. Näpistyksestä seuraa sakkorangaistus. (RL 39/1889 28. luku 3 §.)

Pahoinpitely on rikoslaissa määritelty teko, jossa henkilö tyypillisesti kohdistaa toiseen ruumiillista väkivaltaa tai vahingoittaa toisen terveyttä tai tuottaa toiselle kipua. Pahoinpitelystä seuraa sakkorangaistus tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Pahoinpitely voidaan tuomita lievänä, mikäli teko on kokonaisuutena arvioiden vähäinen, jolloin teosta seuraa sakkorangaistus. Pahoinpitely voidaan myös tietyin edellytyksin tuomita törkeänä, jos teossa on esimerkiksi käytetty teräasetta, jolloin teosta seuraa vähintään vuosi ja enimmillään kymmenen vuotta vankeutta. (RL 39/1889 21. luku 5 §, 6 § ja 7 §.)

Poliisin ja rajavartiolaitoksen avuksi asetettu järjestyksenvalvoja on Laissa yksityisistä turvallisuuspalveluista (LYTP 1085/2015 28 §) määritelty järjestyksenvalvoja, joka voidaan asettaa poliisilaitoksen luvalla yleiselle paikalle suorittamaan järjestyksenvalvojatoimintaa. Kaupakeskuksiin asetetut järjestyksenvalvojat ovat poliisin ja rajavartiolaitoksen avuksi asetettuja järjestyksenvalvojia.

Rikos on laissa rangaistavaksi säädetty teko tai laiminlyönti (OM 2021).

Rikoskäyttäytyminen määritellään yhteisön sääntöjen tahalliseksi rikkomiseksi, joka johtaa yhteisön paheksuntaan. Rikoskäyttäytyminen ei välttämättä vaadi kriminalisointia. (Kivivuori ym. 2018, 19.)

Rikoslaki (RL 39/1889) luettelee suurimman osan Suomessa määritellyistä rikoksista, niiden määritelmät ja rangaistusasteikon.

Valmiuslaki (ValmL 1552/2011) määrittelee mahdollisuudet määritellä Suomeen poikkeusolot väestön suojaamiseksi.

Varkaus on rikoslaissa määritelty teko, jossa henkilö anastaa toisen hallusta irtainta omaisuutta. Varkaudesta seuraa sakkorangaistus tai enintään yksi vuosi vankeutta. (RL 39/1889 28. luku 1 §.)

Yleinen paikka on järjestyslaissa (JL 612/2003) määritelty paikka. Kauppakeskusten osalta sillä tarkoitetaan tilaa, joka on yleisön käytettävissä joko jonkin tilaisuuden aikana tai muutoin.

6 Teoreettinen selitysmalli

Rikoksille altistavia tekijöitä on runsaasti, eikä yksikään teoreettinen selitysmalli anna kaikenkattavaa kuvaa rikoskäyttäytymiselle tai sen kehitykselle. Opinnäytetyössä esittelen kauppakeskusten häiriökäytökseen parhaiten sopivia teoreettisia selitysmalleja rikoskäyttäytymiselle ja pyrin käyttämään näitä teoriapohjia tutkimuksen tulosten analysoinnissa.

Yleisesti voidaan todeta, että rikokset kasautuvat pienelle osalle yhteiskuntaa. Tutkimuksissa, kuten Henrik Elonheimon ym. (2014) tekemässä tutkimuksessa on havaittu, että miehillä noin 3 % henkilöistä tekevät noin puolet kaikista miesten tekemistä rikoksista. Naisilla kasautumisvaikutus on vielä voimakkaampaa ja 1 % henkilöistä tekee yli puolet kaikista naisten tekemistä rikoksista. Tutkimuksessa tarkasteltiin 15-30-vuotiaita henkilöitä. Rikokset kasautuvat myös perheisiin ja paikkoihin. (Kivivuori ym. 2018, 120-123.)

Toinen yleinen rikoksiin liittyvä konsensus on, että alkoholilla ja muilla päihteillä on korreloiva yhteys henki- ja väkivaltarikoksiin. Suomessa vuosina 2003-2014 tapahtuneissa henkirikoksissa 86 %:ssa tapauksissa jompikumpi osapuoli oli päihteiden vaikutusten alaisena. Miehiin kohdistuneissa väkivaltarikoksissa 72 % rikoksen suorittajista oli päihteiden vaikutuksen alaisena. Alkoholien ja väkivallan välisestä kausaliteetista käydään vielä väittelyä, mutta Lehden ym. (2016), Boles & Miotton (2003) ja Nash Parker & Auerhahn (1998) tekemät katsausartikkelit ja kokeelliset tutkimukset viittaavat alkoholin ja väkivaltarikosten kausaaliseen yhteyteen. Vankien terveystutkimuksissa noin neljällä henkilöllä viidestä on elämänsä aikana todettu päihderiippuvuus. (Kivivuori ym. 2018, 130-131.)

6.1 Itsekontrolliteoria

Rikoskäyttäytymistä voidaan selittää kriminologisesta näkökulmasta Gottfredsonin ja Hirschin itsekontrolliteorialla. Teoria perustuu henkilöiden huonoon itsekontrolliin ja sillä pyritään selittämään kaikkea rikoskäyttäytymistä. Teorian kehittäjät eivät kuitenkaan sulje pois sosioekonomisen tekijöiden ja rikoskäyttäytymisen yhteyttä, mutta kyseenalaistavat sen kausaliteetin. Itsekontrolliteoria vetää kuitenkin kausaliteetin alkoholin käytön ja rikoskäyttäytymisen välille, sillä sen mukaan päihderiippuvuus on osoitus huonosta itsekontrollista. (Kivivuori ym. 2018, 131, 145.)

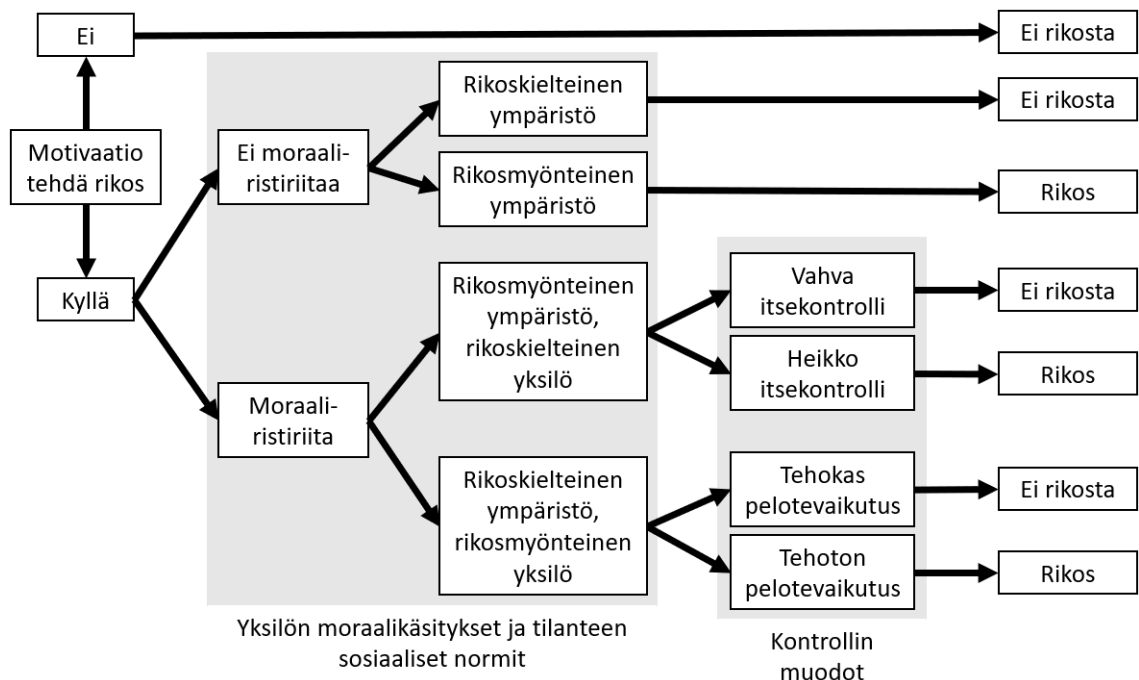
Häiriötä kauppakeskuksissa aiheuttavat henkilöt toimivat usein impulsiivisesti ja hetken mieli-johteesta, ajattelematta pitkän tähtäimen seurauksia. Huumausaineiden käyttö tai myynti julkisella paikalla, jossa on järjestyksenvalvoja vahtimassa osoittaa itsekontrollin puutetta toiminnassa. Heikon itsekontrollin omaavat henkilöt myös saattavat vastustella järjestyksenvalvojen suorittamia toimenpiteitä, jolloin muodostuu vaara- ja uhkatilanteita sekä työtänsä tekevällä järjestyksenvalvojalle, että toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle.

Henkilöt, joilla on huono itsekontrolli, hakevat välitöntä tyydytystä mahdollisimman pienellä vaivalla, eivätkä välitä tekojensa pitkän aikavälin vaikutuksista (Kivivuori ym. 2018, 147). Järjestyksenvalvojan väkivaltaisessa vastustamisessa tyydytys on pako ja vapauden menettämisen välttäminen. Usein järjestyksenvalvojiilla on kuitenkin enemmän koulutusta ja parempi varustus, jolloin pakoyrityksen tai vastustamisen seurauksena saatavaa tyydytystä ei tule. Pitkällä aikavälillä ajateltuna olisi parempi suhtautua tilanteeseen tyynesti, jolloin vapauden menetys olisi mahdollisimman lyhyt sekä mahdolliset rangaistukset mahdollisimman lieviä, mutta huono itsekontrolli aiheuttaa impulsiivista toimintaa.

6.2 Tilannetoimintateoria

Per-Olof Wikström Cambridgen yliopistosta on kehittänyt itsekontrolliteorian pohjalta tilannetoimintateorian, jolla yhdistetään yksilön, ympäristön ja pelotteen vaikutukset (Wikström & Treiber 2007). Rikoksen toteutumisen prosessikaavio tilannetoimintateorian mukaisesti on kuvattu kuviossa 1 (Kivivuori ym. 2018, 219).

Tilannetoiminnan prosessikaavio lähtee yksilön motivaatiosta tehdä rikos. Mikäli yksilöllä ei ole motivaatiota tehdä rikosta, rikos jää toteutumatta. Mikäli yksilöllä on motivaatio tehdä rikos, prosessi siirtyy seuraavaksi tarkkailemaan yksilön moraalikäsitteitä ja ympäristön asettamia sosiaalisia normeja. Viimeisenä prosessissa otetaan huomioon itsekontrollin ja pelotteen vaikutukset. Prosessin tuloksena on joko rikos tai sen tapahtumatta jääminen.

Kuvio 1. Tilannetoimintateorian prosessi rikoksen tapahtumisesta tai tapahtumatta jäämisestä (Kivivuori ym. 2018, 221).

Yksilöllinen rikosalttius muodostuu yksilön moraalikäsitteistä ja itsekontrollin tasosta. Heikolla moraalikäsitteillä tai itsekontrollilla varustetulla yksilöllä on alttius syyllistyä rikokäyttämiseen. Kumpikin toimii myös kontrollina yksilön rikokäyttämisen välttämiseksi. (Kivivuori ym. 2018, 219.)

Ympäristön rikosalttius joko kannustaa tai hillitsee yksilön taipumusta rikoksen suorittamiseen. Sosiaaliset kontrollit puuttuvat rikokäyttämiseen ja ennaltaehkäisevät rikokäyttämistä ja normien rikkomista. (Kivivuori ym. 2018, 219-220.)

Pelote vaikuttaa yksilöön ulkopäin luomalla rikokäyttämisen seuraavia seuraamuksia. Rikoksen tekijä suorittaa arvioinnin teon haitoista ja hyödyistä. Pelotevaikute syntyy, kun haitat muodostuvat suuremmiksi kuin hyödyt (Kivivuori ym. 2018, 220). Näistä esimerkkejä ovat lainsäädännöllä, vartiointilla tai järjestyksenvalvonnalla luodut rajoitukset. Vaikka yksilö olisi rikosmyönteinen, hän jättää rikoksen suorittamatta, mikäli pelotevaikutus on tarpeeksi tehokas.

6.3 Biososiaalinen kriminologia

Biososiaalisessa kriminologiassa keskitytään yksilön genetiikkaa, neurotieteitä ja evoluutiopsykologiaa käsitteleviin näkökulmiin rikokäyttämisen syntymisessä. Se hyödyntää monitieteellistä näkökulmaa sosiaalisten ilmiöiden selittämisessä. Biososiaalinen kriminologia tarkastelee esimerkiksi yksilön sukupuolta, lepopulssia, kognitiivisia kykyjä ja mielenterveyttä, sekä eri aspektien periytymistä yksilön jälkeläisille. (Kivivuori ym. 2018, 189-195.)

Korona-aikana mielenterveyspalveluiden kysyntä kasvoi runsaasti. Mieli ry:n johtava asiantuntija Meri Larivaara kertoi huhtikuussa 2020 Ylelle, että vuonna 2020 maaliskuussa - koronarajoitusten tultua voimaan - päivystävään kriisipuhelimeen tuli 5 500 puhelua enemmän kuin edellisenä vuonna (Yle 2.4.2020). Järjestyksenvalvojille suunnatun kyselyn perusteella heidän mielestään mielenterveyspotilaat lisääntyivät noin 30 %:lla koronakevään aikana. Kauppakeskuksen järjestyksenvalvojille lähetetty kysely ja sen tulokset kokonaisuudessaan on kuvattu liitteessä 1.

6.4 Rikosuritutkimus

Rikosuritutkimuksessa on monitieteellinen kriminologian tutkimuslaji, jossa tarkastellaan yksilöiden rikosaktiivista aikaa ja rikosten laatua (Wolfgang ym. 1972 ja Blumstein ym. 1986). Yleisesti henkilöt eivät ole rikosaktiivisia koko elämänsä, vaan niillä on alku (onset), loppu (termination) ja kesto (duration). Tutkimus tarkastelee myös laatujuonien vakavoitumista (escalation) ja tutkii erityisesti uran desistanssia (desistance) eli rikosuran päättämisen prosessia. (Kivivuori ym. 2018, 202-203.)

Rikosuritutkimuksen tärkeimmän osa-alueen, eli desistanssin, vaikutusvaltaisimmat tutkijat ovat Sampson & Laub (1993 ja 2003). He tutkivat desistanssiin vaikuttavia käännekohtia, joissa yksilöt tekevät muutoksia rikosuraansa joko eskaloimalla tai de-eskaloimalla sitä. Desistanssia edistävät tapahtumat voivat olla muutokset yksilön henkilökohtaisessa elämässä, kuten uusi työpaikka, parisuhde tai lapsen syntymä. Tärkeintä yksilölle on tuoda elämäänsä side, jota ei haluta vaarantaa jatkamalla rikoskäyttäytymistä. (Kivivuori ym. 2018, 205.)

Rikosuran käännekohta ei välttämättä ole äkillinen tapahtuma, vaan voi olla myös progressiivisesti kehittyvä side. Ne eivät myöskään ole kaikille samoja, mutta niitä yhdistää ulkopuolinen vaikuttaminen yksilön elämään. Desistanssin alkuun panevia tapahtumia voidaan kuitenkin tutkia ja niiden perusteella voidaan muodostaa yhteiskuntapolitiikkaa (Kivivuori ym. 2018, 205). Esimerkiksi, jos työllistymisen edistämällä on desistanssia edistäviä vaikutuksia, niitä voidaan säätää politiikan tasolla ja niihin voidaan panostaa yhteiskunnan resursseja.

Kuten luvussa on aikaisemmin todettu, pieni osa henkilöistä tekee suhteessa suurimman osan rikoksista. Niinpä rikosuritutkimuksessa pyritään tunnistamaan rikosuransa alkuvaiheessa olevat yksilöt ja puuttumaan heidän rikosuransa käännekohtiin (Kivivuori ym. 2018, 209). Sillä voi olla pitkäjänteisiä positiivisia seurauksia yhteiskunnan tasolla.

6.5 Primäärinen rikostorjunta

Primäärisellä rikostorjunnalla pyritään vaikuttamaan henkilöihin ennen kuin on tiedossa, kuka on syyllistynyt tai mahdollisesti syyllistyy rikokseen. Sekundääristä rikostorjuntaa kohdistetaan yksilöihin ja ryhmiin, joilla on kohonnut riski syyllistyä rikokseen. Tertiäärisen rikostorjunnan toimenpiteet kohdistetaan yksilöihin, jotka ovat jo syyllistyneet rikoksiin. (Kivivuori ym. 2018, 349, 355, 358.)

Kauppakeskusten järjestyksenvalvonta suorittaa kriminologisen tutkimuksen näkökulmasta primääristä rikostorjuntaa. Järjestyksenvalvonnan tehtävän on suorittaa tilannetorjuntaa vaikuttamalla yksilöiden fyysiseen ympäristöön CPTED-menetelmällä (eng. crime prevention through environmental design) (Kivivuori ym. 2018, 249). Järjestyksenvalvonta puuttuu ja ennaltaehkäisee spesifejä rikoksia omalla toimialueellaan. Järjestyksenvalvonta myös suunnittelee tilojen turvallisuuden minimoimaan rikoksen houkuttelevuuden ja maksimoimalla kiinnijäämisen riskin esimerkiksi aktiivisella näkyvällä valvonnalla.

Eckin (2006) katsausartikkeli viittaa rikollisuuden jyrkkään vähenemiseen tilannetorjuntatoimenpiteiden myötä (Kivivuori ym. 2018, 350). Järjestyksenvalvonta vaikuttaa osaltaan julkisissa tiloissa tapahtuviin tilannetorjuntatoimenpiteisiin. Myös turvallisuustekniikan, kuten kamera- ja rikosilmoitinjärjestelmien, yleistymisen oletettavasti vaikuttaa turvallisuuden parantamiseen, mutta kausaliiteettia on hankala osoittaa, varsinkaan väkivaltarikoksien suhteen.

Viestivän tilan periaatteen vaikutuksista rikoskäyttäytymiseen on kuitenkin viitteitä (Keizer ym. 2008). Luomalla puhdas tila, joka viestii valvonnasta vähentää rikoskäyttäytymistä tilassa. Vastavuoroisesti epäsiisti tila houkuttelee epäsiisteyttä. (Kivivuori ym. 2018, 351.)

6.6 Vartijakontrolli

Järjestyksenvalvontaa kutsutaan vartijakontrolliksi. Järjestyksenvalvojat asetetaan paikkoihin, joissa monen eri ihmisryhmän rutiinotoiminnot leikkaavat toisiansa. Yleisiä paikkoja, jotka houkuttelevat suuria ihmisryhmiä voidaan rutiinotoimintojen teorian mukaisesti kutsua rikostuottajiksi tai paikallisiksi rikoshoukuttimiksi, joten niihin asetetut järjestyksenvalvojat ehkäisevät tilassa tapahtuvia rikoksia.

7 Tutkimustulokset ja niiden analysointi

Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä tutkimus kauppakeskuksissa toimivien järjestyksenvalvojen turvallisuuden kehityksestä koronakeväänä 2020. Tutkimusta varten pyydettiin tietoja kauppakeskusten asiakasmääristä ja järjestyksenvalvojen ilmoittamista voimankäyttötilanteista ja katsottiin, onko niiden välillä yhteyttä. Lisäksi kauppakeskusten järjestyksenvalvojen keskuudessa suoritettiin kyselytutkimus heidän omista empiirisistä kokemuksistaan koronan vaikutuksista kenttätöön turvallisuuteen.

7.1 Kauppakeskusten asiakasmäärät

Suomessa oli vuonna 2020 112 kauppakeskusta (Suomen Kauppakeskusyhdistys ry 2021). Tarkastelua varten valittiin 38 kauppakeskusta, joilta pyydettiin tietoja heidän asiakasmääristään kuukausitasolla vuosilta 2019 ja 2020. Kauppakeskusten valinnoissa painotettiin sekakauppakeskuksia, joissa oli eri toimialoihin jakautuvia myymälöitä. Liitteessä 2 on lueteltu kauppakeskukset, joilta pyydettiin kuukausitason asiakastietoja sekä heidän vuosien 2019 ja 2020 asiakasmäärät (Suomen Kauppakeskusyhdistys ry 2021). Alle kymmenen kauppakeskusta suostui jakamaan kuukausitason tietoa tutkimuksen tekemiseen, joten heitä ei tulla yksilöimään tässä tutkimuksessa.

Tarkasteltujen kauppakeskusten asiakasmäärät laskivat runsaasti vuoden 2020 aikana vuoteen 2019 verrattuna. Keskimäärin tarkasteltujen kauppakeskusten asiakasmäärät laskivat koko maassa 24,45 % vuonna 2020 vuoteen 2019 verrattuna. Pääkaupunkiseudulla kauppakeskusten asiakasmäärät laskivat vuositasolla enemmän kuin muualla Suomessa. Tarkempi kuvaus kauppakeskusten vuositason muutoksesta on esitelty taulukossa 2 (Suomen Kauppakeskusyhdistys ry 2021).

	2019 (M), ka.	2020 (M), ka.	Δ	Δ%
Pääkaupunkiseutu	11,8	8,6	-3,2	-26,91 %
Muu Suomi	5,2	4,2	-1,0	-18,89 %
Yhteensä	8,5	6,4	-2,1	-24,45 %

Taulukko 2. Tutkimukseen valittujen kauppakeskusten asiakasmäärien muutos vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019 (Suomen Kauppakeskusyhdistys ry 2021.)

Kauppakeskusten asiakasmäärien muutoksia varten tiedoista muodostettiin indeksi, jonka perustasoksi valittiin vuoden 2019 tammikuu ($i = 100$). Taulukossa 3 on kuvattu kauppakeskusten asiakasmäärien muutokset kuukausitasolla.

		2019											
		Tammikuu	Helmikuu	Maaliskuu	Huhtikuu	Toukokuu	Kesäkuu	Heinäkuu	Elokuu	Syyskuu	Lokakuu	Marraskuu	Joulukuu
i		100	87,02	102,93	98,17	101,92	94,41	99,20	101,91	100,72	100,82	103,80	119,95
Δ%		0,00	-12,98	2,93	-1,83	1,92	-5,59	-0,80	1,91	0,72	0,82	3,80	19,95
		2020											
		Tammikuu	Helmikuu	Maaliskuu	Huhtikuu	Toukokuu	Kesäkuu	Heinäkuu	Elokuu	Syyskuu	Lokakuu	Marraskuu	Joulukuu
i		99,65	95,82	78,97	60,88	76,27	86,91	95,84	92,80	89,32	92,78	89,16	101,46
Δ%		-0,35	-4,18	-21,03	-39,12	-23,73	-13,09	-4,16	-7,20	-10,68	-7,22	-10,84	1,46

Taulukko 3. Kauppakeskusten indeksoidut asiakasmäärät kuukausittain vuosina 2019 ja 2020.

Kauppakeskusten asiakasmäärissä pystyy havaitsemaan suuren pudotuksen maaliskuusta 2020 lähtien, jolloin koronarajoitukset tulivat voimaan. Koronarajoitukset sulki liikkeitä, yleisiä tiloja ja toimistoja, minkä vuoksi asiakkaat pysyivät kotona eivätkä käyneet kauppakeskuksissa.

Joulukuussa 2020 asiakasmäärät nousivat joulusesongin myynnin vuoksi, mutta se ei kuitenkaan yltänyt edellisvuoden tasolle, vaan jäi siitä noin 20 %.

7.2 Voimankäyttötilanteiden määrä

Opinnäytetyötä varten otettiin yhteyttä Suomen kauppakeskuksissa järjestyksenvalvontaa tarjoaviin yrityksiin, joista ainoastaan Securitas suostui auttamaan tiedon keräämisessä. Securitas kerää tietoa kaikista voimankäyttöön johtaneista tilanteista henkilöstön turvallisuustilanteen seuraamiseksi ja työntekijöiden hyvinvoinnin ylläpitämiseksi.

Voimankäyttötilastoissa kuvataan kuukausitasolla tapahtuneita voimankäyttötilanteita. Kauppakeskusten asiakasmäärien tapaan tilastot on indeksoitu niin, että perustasona oli tammikuu 2019 ($i = 100$). Tulokset ovat esitetty taulukossa 4.

		2019											
		Tammikuu	Helmi- kokuu	Maaliskuu	Huhtikuu	Toukokuu	Kesäkuu	Heinäkuu	Elokuu	Syyskuu	Lokakuu	Marraskuu	Joulukuu
i		100	100	115,56	114,81	84,44	88,89	90,37	85,93	92,59	117,04	126,67	114,07
Δ%		0,00	0,00	15,56	14,81	-15,56	-11,11	-9,63	-14,07	-7,41	17,04	26,67	14,07
		2020											
		Tammikuu	Helmi- kokuu	Maaliskuu	Huhtikuu	Toukokuu	Kesäkuu	Heinäkuu	Elokuu	Syyskuu	Lokakuu	Marraskuu	Joulukuu
i		113,33	135,56	116,30	108,15	60,74	108,89	98,52	114,07	75,56	102,22	95,56	95,56
Δ%		13,33	35,56	16,30	8,15	-39,26	8,89	-1,48	14,07	-24,44	2,22	-4,44	-4,44

Taulukko 4. Indeksoidut voimankäyttötilanteet kuukausittain vuosina 2019 ja 2020 (Securitas 2021).

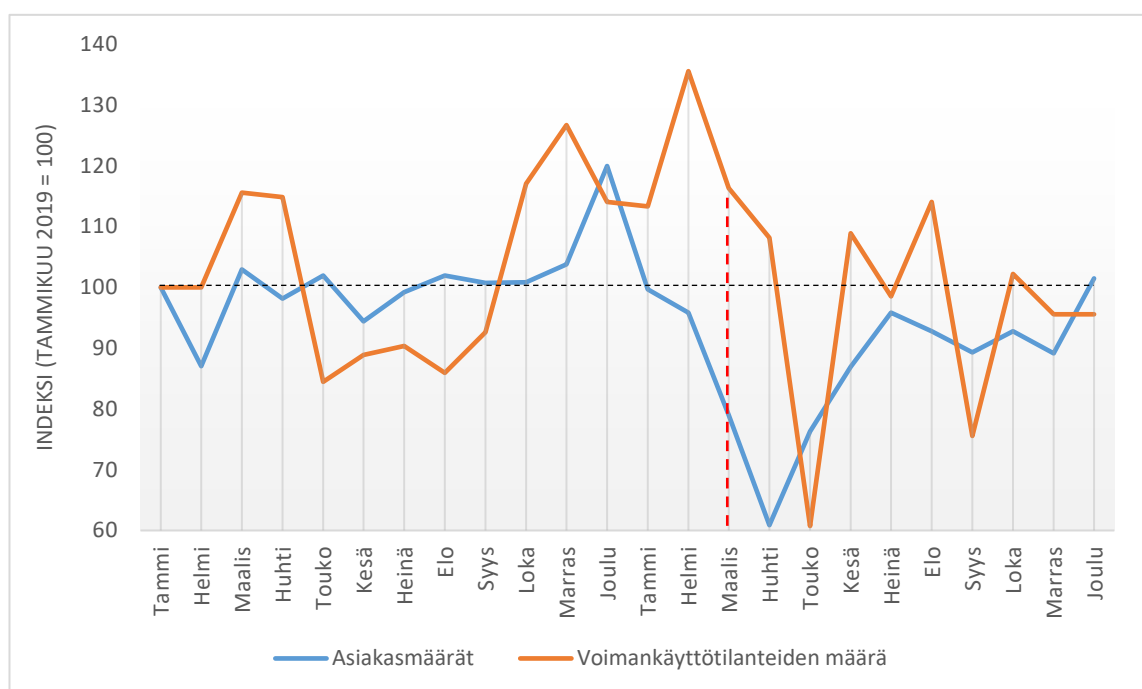
Voimankäyttötilastojen määrissä oli paljon vaihtelua, sillä niissä oli paljon muuttujia. Yksityisellä turvallisuusalalla yksittäisen yrityksen työmäärä ja suoraan tapahtuneiden voimankäyttötilanteiden määrä riippuu esimerkiksi toimeksiantojen määrästä. Lokakuussa 2019 Pasilaan avautui liiketilojen lukumäärältään pohjoismaiden suurin kauppakeskus Mall of Tripla (Mall of Tripla 2021), jonka turvallisuustoimijaksi valittiin Securitas (Securitas 2019). Uuden ison asiakkuuden alkaminen varmasti vaikutti siitä hetkestä eteenpäin voimankäyttötilanteiden määrien vaihteluun.

Suuria muutoksia voimankäyttötilanteiden määrissä oli kuitenkin havaittavissa helmikuussa 2020, jolloin ero edellisvuoteen oli yli 35 pistettä. Myös isoja tiputuksia oli tapahtunut, sillä toukokuussa ero vuosien 2019 ja 2020 välillä oli myös 35 pistettä.

Kokonaisuutta katsottaessa kuutena kuukautena oli ollut enemmän voimankäyttötilanteita edellisvuoteen verrattuna ja kuutena kuukautena oli ollut vähemmän voimankäyttötilanteita edellisvuoteen verrattuna.

7.3 Vertailu asiakasmäärien ja voimankäyttötilanteiden määrien kesken

Kauppakeskusten asiakasmäärien ja Securitaksen voimankäyttötilanteiden suhde on kuvattu kuviossa 2. Kuvioon on merkitty punaisella katkonaisella pystyviivalla maaliskuu 2020, jolloin koronarajoitukset tulivat voimaan. Kauppakeskusten asiakasmäärissä on havaittavissa iso pudotus, mutta voimankäyttötilanteissa pudotus näkyy kuukauden viiveellä.

Kuvio 2. Kauppakeskusten asiakasmäärät ja Securitaksen voimankäyttötilanteiden määrä.

On mahdollista, että maaliskuussa ja huhtikuussa 2020 voimankäyttötilanteiden määrässä tapahtui ”koronashokki”, jossa näkyi päihdepalveluiden ja muiden tukipalveluiden yhtäkkinen sulkeminen. On myös mahdollista, että turvallisuustilanteen muutos näkyy jo alkuvuodesta, sillä tammikuusta helmikuuhun 2020 voimankäyttötilanteet nousivat 22 pisteellä, kun taas edellisvuoden tammikuussa ja helmikuussa oli yhtä paljon voimankäyttötilanteita.

Kauppakeskuksissa asiakkaiden määrät heijastelivat yleistä asiakkaiden kuluttajakäyttäytymistä. Kuluttajamyynti kasvoi erityisinä sesonkeina, kuten jouluisin, jonka jälkeen kuluttaminen väheni. Voimankäyttötilanteet sen sijaan vaihtelivat runsaasti, eikä niistä voitu kahden vuoden tilastojen perusteella tehdä varmoja johtopäätöksiä.

Vuositasolla tarkastellessa voimme kuitenkin todeta, että kauppakeskusten asiakasmäärät, Securitaksen voimankäyttötilanteiden määrät ja poliisin kirjaamat yleisellä paikalla tapahtuneet pahoinpitelyt eivät ole korreloineet vahvasti toistensa kanssa. Edellä mainittujen tilastojen muutokset vuosien 2019 ja 2020 on kuvattu taulukossa 5. Vaikka kauppakeskusten asiakasmäärät putosivat 24,45 %, voimankäyttötilanteet vähenivät vain 0,48 %. Kauppakeskuksissa toimivien järjestyksentralvojen kyselyssä 35 % koki, että pahoinpitelyt olivat lisääntyneet asiakasmääriin verrattuna koronakevään myötä, joten on viitteitä siitä, että pienempi joukko on aiheuttanut enemmän rikoksia. Tämä myötäilee rikoskäyttäytymisen kasautumisvaikutuksien tutkimusten kanssa.

Poliisi kirjasi yleisillä paikoilla tapahtuneita pahoinpitelyjä 13,42 % vähemmän, mikä viittaisi siihen, että pahoinpitelyt olivat lisääntyneet suhteessa liikkeellä olleisiin ihmisiin. Tähän vaikuttaa varmasti ravintoloiden sulkemiset ja niiden aukioloaikojen rajoittamiset, mutta isossa osassa kauppakeskuksia on myös ravintoloita, joiden asiakasmäärät vaikuttavat kauppakeskusten asiakasmääriin. Varmoja johtopäätöksiä tuloksesta ei kuitenkaan voida päätellä.

Pahoinpitelyjen välillä voi olla myös alueellisia eroja, jotka eivät näy tutkimuksen tilastoissa ja joiden selvittäminen vaatisi jatkotutkimuksia.

	Δ% (2019-2020)
Kauppakeskusten asiakasmäärät	-24,45 %
Voimankäyttötilanteiden määrä	-0,48 %
Pahoinpitelyt yleisellä paikalla	-13,42 %

Taulukko 5. Kauppakeskuksen asiakkaiden ja Securitaksen voimankäyttötilanteiden määrien ja poliisin kirjaaminen yleisellä paikalla tapahtuneiden pahoinpitelyjen muutos vuodesta 2019 vuoteen 2020 (Suomen Kauppakeskusyhdystys ry 2021, Securitas 2021, Poliisi 2021).

7.4 Järjestyksentralvojen kokemus turvallisuustilanteen muutoksesta

Yksityisellä turvallisuusalalla on runsaasti erilaisia yksilöitä töissä, ja kaikki kokevat turvallisuuden omalla tavallansa. He myös työskentelevät erilaisissa ympäristöissä ja erilaisten henkilöiden kanssa ja kokevat erilaisia tilanteita. Tämän vuoksi oli tärkeää selvittää, miten kauppakeskusten järjestyksentralvojat kokivat heidän turvallisuustilanteensa muuttuneen koronakevään myötä.

Kyselyyn tuli 17 vastausta (n = 17). Vastaajista kaikki toimivat pääkaupunkiseudulla kauppakeskusjärjestyksentralvojina ja heistä 82 % oli työskennellyt turvallisuusalalla yli 5 vuotta. Enemmistö vastaajista (71 %) oli 25-35-vuotiaita. Vastaajien työkokemuksen jakaumasta ja

ikäjakaumasta voitiin todeta, että heidän näkemyksensä olivat muodostuneet pitkän työuran aikana ja he olivat olleet todistamassa turvallisuusalan kentän muutoksia pidemmällä aikavälillä. Kysely ja sen vastausmäärät löytyvät kokonaisuudessaan liitteestä 1.

Järjestyksenvalvojille suunnattu kysely oli jaettu neljään teemaan: asiakkaisiin, toimenpiteisiin, muutosten syihin ja mahdollisiin parannustoimenpiteisiin.

Kauppakeskusten asiakasmäärät vähenivät vuonna 2020 runsaasti. Indeksoitujen asiakasmäärien mukaan maaliskuussa 2020 oli lähes 40 % vähemmän ihmisiä liikkeellä (taulukko 3). Sen vuoksi kyselyssä pyydettiin vertaamaan asiakasryhmien määrien muutoksia suhteessa kaikkiin asiakkaisiin. Kyselyyn vastanneiden perusteella aikuisten määrän koettiin pienentyneen, mutta nuorten aikuisten, nuorten ja lapsien, häiriökäyttäjien ja huumeidenkäyttäjien koettiin lisääntyneen suhteessa kokonaisasiakasmääriin. Näistä nuoret aikuiset, häiriökäyttäjät ja huumeidenkäyttäjät olivat lisääntyneet yli 40 %:n mielestä kokonaisasiakasmääriin verrattuna. Nuorten ja lapsien osuus oli kasvanut jopa 65 %:n mielestä.

Alkoholinkäyttäjien, kodittomien ja mielenterveyspotilaiden kohdalla suurin osa kyselyyn vastanneista koki, että muutosta ei ollut tapahtunut. Kuitenkin enemmän koki heidän määrien lisääntyneen enemmän kuin vähentyneen. Taulukossa 6 on esitetty kyselyn tulokset eri asiakasryhmien määrien muutoksista suhteessa kokonaisasiakasmäärään.

Asiakasryhmä	Lisääntyi tai lisääntyi paljon	Ei muutosta	Pieneni tai pieneni paljon
Aikuiset	11,76 %	41,18 %	41,18 %
Nuoret aikuiset	41,18 %	23,53 %	29,41 %
Nuoret ja lapset	64,71 %	11,76 %	17,65 %
Häiriökäyttäjät	47,06 %	41,18 %	11,76 %
Alkoholinkäyttäjät	35,29 %	47,06 %	17,65 %
Huumeidenkäyttäjät	47,06 %	41,18 %	11,76 %
Kodittomat	41,18 %	52,94 %	5,88 %
Mielenterveyspotilaat	29,41 %	52,94 %	11,76 %

Taulukko 6. Asiakasryhmien määrien muutokset suhteessa kokonaisasiakasmääriin.

Kauppakeskusten turvallisuuteen vaikuttaa moni osa-alue. Iso osa turvallisuusalan tehtävistä liittyy päihteisiin ja niistä koostuviin lieveilmiöihin, kuten rikoskäyttäytymisen tutkimuksissa on todettu. Päihteet ovat myös rikoskäyttäytymisen osa-alue, joka heijastuu ulospäin sekä asiakkaille että työntekijöille. Poliisi kirjasi vuonna 2020 19,44 % enemmän huumausainerikoksia vuoteen 2019 verrattuna (Poliisi 2021). Järjestyksenvalvojien keskuudessa levitetty kysely heijasteli poliisin rikostilastoja, sillä 47 % järjestyksenvalvojista koki huumeidenkäyttäjien ja huumausainerikosten lisääntyneen.

Huumausaineiden käyttö aiheuttaa häiritsevää käytöstä yleisissä tiloissa. Huumausaineiden alaisena olevat henkilöt käyttäytyvät irrationaalisesti eivätkä huomioi muita tilan käyttäjiä. Häiriökäytös voi olla lievää, kuten tiloissa nukkumista tai vessojen varaamista huumausaineiden käyttöä, itsensä pesua tai majoittumista varten. Häiriökäytös voi myös olla voimakasta, kuten kovaäänistä huutamista, asiakkaihin törmäämistä tai huumausaineiden nauttimista julkisesti.

Moni rikoskäyttäytyminen, josta seuraa lain vaatima rangaistus, kytkeytyy myös huumausaineisiin ja niiden käyttöön liittyviin ilmiöihin. Ilmiöitä voivat olla esimerkiksi huumausaineiden käyttö, myynti tai välitys sekä niihin liittyvät välienselvittelyt. Välienselvittelyssä voi olla kyse velkojen perinnästä tai muusta erimielisyydestä ja niihin voi liittyä väkivaltaa tai teräaseilla uhkaamista tai niiden käyttöä. Väkivalta voi kohdistua myös sivullisiin, kuten tammikuussa 2021 tapahtunut pahoinpitely, jossa riitatilanteeseen väliin tullutta henkilöä puukotettiin Pasilan asema-aukiolla. Kiinniotettua epäillään pahoinpitelyn lisäksi huumausainerikoksesta. (Yle 29.1.2021).

Häiriökäyttäytyjillä voi olla myös erilaisia astaloita ja muita kotitekoisia toisen vahingoittamiseen soveltuvat välineitä. Järjestyksenvalvojien kyselyssä vapaissa kommentteissa oli tuotu esille ”teräseiden määrän räjähdysmäinen kasvu” koronakeväänä 2020. Kauppakeskuksissa toimivista järjestyksenvalvojista 76,47 % koki astaloiden lisääntyneen ja 70,59 % koki teräseiden lisääntyneen koronakeväänä. Taulukossa 7 on kuvattu järjestyksenvalvojien kokemukset toimenpiteiden määrien muutoksista ja taulukossa 8 on kuvattu toimenpiteiden syiden muutokset.

Uutisoinnin mukaan teräseet olivat lisääntyneet jopa nuorten keskuudessa (Helsingin Sanomat 2021). Järjestyksenvalvojien kokemusten mukaan nuoret ja lapset olivat asiakasryhmänä lisääntyneet voimakkaasti, sillä peräti 64 % kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä. Määrien voimakkaat muutokset ovat voineet vaikuttaa toisiinsa.

Toimenpiteistä voimakkaimmin koettiin lisääntyneen huomautukset ja poistot, jotka kumpikin lisääntyivät 64,71 %:n mielestä. Järjestyksenvalvojista 17,65 % koki, ettei muutosta ollut tapahtunut ja saman verran koki, että huomautukset ja poistot olivat vähentyneet.

Seuraavaksi eniten koettiin kasvaneen rikosperusteiset kiinniotot ja fyysisen voimankäytön tilanteet, sillä 35,29 % koki niiden lisääntyneen. Suurin osa vastaisi kuitenkin, etteivät olleet havainneet muutosta, sillä rikosperusteisissa kiinniottoissa 47 % ja fyysisen voimankäytön käyttötilanteissa 41 % olivat sitä mieltä.

Viimeisimpänä mitatuissa toimenpiteissä olivat pakkotilaperusteiset kiinniotot ja voimankäyttövälineiden käyttötilanteet, jotka kasvoivat vain 17,65 %:n mielestä. Yli puolet kokivat, että tilanteessa ei ollut tapahtunut muutosta.

Pakkotilaperusteisia kiinniottoja suoritetaan, kun henkilö on kykenemätön huolehtimaan itsestään. Tilanne saattaa syntyä, mikäli henkilö on esimerkiksi liian päihtynyt huolehtimaan itsestään tai hän kärsii vakavista mielenterveydellisistä ongelmista. Vaikka järjestyksenvalvojilla ei ole suoraan oikeutta suorittaa Poliisilain (872/2011) 2 luvun 2 §:n mukaista kiinniottoa henkilön suojaamiseksi, henkilöstä soimitaan hätäkeskukseen, josta pyydetään tilanteen mukaisesti poliisi tai ensihoitoyksikkö. Järjestyksenvalvojat kuitenkin huolehtivat henkilöstä, ettei hän aiheuta vaaraa muille henkilöille tai omaisuudelle. Mikäli henkilö aiheuttaa vaaraa tai hän esiintyy uhkaavasti esimerkiksi mielenterveysongelmien vuoksi, henkilö voidaan ottaa kiinni poistamisen ollessa riittämätön toimenpide tai ”vakavan vaaran torjumiseksi” (LYTP 1085/2015 42 §).

Toimenpiteiden määrien muutos	Lisääntyi tai lisääntyi paljon	Ei muutosta	Pieneni tai pieneni paljon
Huomautukset	64,71 %	17,65 %	17,65 %
Poistot	64,71 %	17,65 %	17,65 %
Rikosperusteiset kiinniotot	35,29 %	47,06 %	17,65 %
Pakkotilaperusteiset kiinniotot	17,65 %	58,82 %	11,76 %
Fyysiset voimankäytön käyttötilanteet	35,29 %	41,18 %	11,76 %
Voimankäyttövälineiden käyttötilanteet	17,65 %	64,71 %	5,88 %

Taulukko 7. Järjestyksenvalvojien kokemat toimenpiteiden määrien muutokset.

Järjestyksenvalvojien keskuudessa suoritettuna kyselyn perusteella tietyt toimenpiteiden perusteet lisääntyivät korona-keuhkautena. Voimakkaimmin toimenpiteiden perusteista kasvoivat häiriökäyttäytymiseen liittyvät tehtävät. Peräti 82,35 % järjestyksenvalvojista oli sitä mieltä, että toimenpiteisiin johtavat häiriökäyttäytymiset olivat lisääntyneet.

Häiriökäyttäytyminen kauppakeskuksissa johtaa pääsääntöisesti henkilön huomauttamiseen tai poistamiseen, joten kokemukset niiden kasvamisesta voivat olla yhteydessä toisiinsa. Lain yksityisistä turvallisuuspalveluista (1085/2015) 42 §:n mukaan järjestyksenvalvojalla on kuitenkin oikeus ottaa henkilö kiinni, mikäli ”paikalta poistaminen on ilmeisen riittämätön toimenpide eikä häiriötä tai vaaraa voida muutoin poistaa”.

Taulukossa 8 on lueteltu järjestyksenvalvojien kokemukset eri toimenpiteiden perusteluiden muutoksista. Järjestyksenvalvojista 41,18 % oli sitä mieltä, että passiivinen vastarinta oli kasvanut korona-keuhkautena, mutta 53,94 % koki sen pysyneen samana. Huomioitavaa on kuitenkin, että vain 5,88 % koki sen vähentyneen, vaikka asiakasmäärät olivat vähentyneet.

Kohdehenkilö suorittaa passiivista vastarintaa, kun hän heittäytyy veltoksi eikä tottele järjestyksenvalvojien käskyjä ja kehotuksia. Henkilö voi heittäytyä makaamaan lattialle, jolloin häntä voidaan joutua kantamaan tai liikuttamaan muulla tavalla.

Aktiivinen vastarinta oli järjestyksenvalvojien kyselyn mukaan kasvanut noin 20 %:n mielestä. Aktiivinen vastarinta vaatii kohdehenkilöltä aktiivisia toimia, kuten käsien koukistelua, potkimista tai muuta väkivaltaisuutta. Kukaan ei kokenut aktiivisen vastarinnan vähentyneen.

Toimenpiteiden perusteiden muutokset	Lisääntyi tai lisääntyi paljon	Ei muutosta	Pieneni tai pieneni paljon
Häiriökäyttäytyminen	82,35 %	5,88 %	11,76 %
Alkoholin juominen	23,53 %	52,94 %	23,53 %
Näpistykset	23,53 %	64,71 %	11,76 %
Pahoinpitelyt	35,29 %	47,06 %	5,88 %
Huumausainerikokset	47,06 %	29,41 %	11,76 %
Astaloiden hallussapito	76,47 %	17,65 %	0,00 %
Teräseiden hallussapito	70,59 %	23,53 %	0,00 %
Ampuma-aseiden hallussapito	5,88 %	58,82 %	0,00 %
Passiivinen vastarinta	41,18 %	52,94 %	5,88 %
Huutelu, haistattelu	52,94 %	41,18 %	5,88 %
Käsien vääntely ja muu pieni aktiivinen vastarinta	17,65 %	70,59 %	0,00 %

Potkiminen, väkivaltaisuus ja muu laaja vasta-rinta	23,53 %	58,82 %	0,00 %
---	---------	---------	--------

Taulukko 8. Toimenpiteiden perusteiden muutokset.

7.5 Turvallisuuden muutokseen vaikuttaneet tekijät

Kauppakeskusten järjestyksenvalvojien keskuudessa levitetystä kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan erilaisia turvallisuustilanteeseen vaikuttaneita syitä. Syiksi annettiin sisäisiä ja ulkoisia sekä poliittisia vaihtoehtoja. Kokemukset eri syiden vaikutuksista on esitelty taulukossa 9. Sisäisenä syynä kysyttiin, koettiin ko turvallisuushenkilöstön määrän leikkausten vaikuttaneen turvallisuustilanteeseen ja 64,71 % vastasivat, että leikkaukset olisivat vaikuttaneet. Vastaajat olivat kokeneet, että leikkaukset olivat vaikuttaneet joko vähän tai vaikuttaneet paljon.

Kyselyssä selvitettyjä ulkoisia syitä olivat kohdehenkilön pahoinvointi ja erilaisten päihteiden käyttö. Järjestyksenvalvoista 58-64 % olivat sitä mieltä, että kohdehenkilöiden pahoinvointi ja erilaisten päihteiden käyttö oli vaikuttanut turvallisuustilanteeseen.

Poliittisia syitä mitattiin erilaisten tukipalvelujen sulkemisella ja hallituksen päätöksellä sulkea Uusimaa 28.3.-15.4.2020. Suurimpana yksittäisenä syynä koettiin päihdepalvelujen sulkeutuminen, sillä järjestyksenvalvoista 70 % koki sen vaikuttaneen joko vähän tai paljon.

Päihdepalvelujen päiväkeskuksia suljettiin Helsingissä 19.3.2020 alkaen. Muut tukitoiminnot pyrittiin pitämään käynnissä, mutta koronarajoitukset asettivat rajoituksia tiloihin päästettävistä henkilöistä (Helsingin Sanomat 2020). Päihteitä ongelmallisesti käyttävien joutuessa tavasalle ja ilman heille tarkoitettuja tukipalveluja heidän käyttökseen liittyvät ongelmatilanteet levisivät yleisille avoimille paikoille, kuten kauppakeskuksiin.

Kodittomien palvelujen sulkeutuminen oli vaikuttanut 58 %:n mielestä, mutta sen sijaan mielenterveyspalveluiden ja Uudenmaan sulkeminen ei ollut kyselyyn vastanneiden mielestä vaikuttanut turvallisuustilanteeseen.

Syitä turvallisuustilanteen muuttumiseen	Vaikutti vähän tai vaikutti paljon	Ei vaikuttanut
Leikkaukset turvallisuushenkilöstön määrään	64,71 %	29,41 %
Kohdehenkilön pahoinvointi	58,82 %	23,53 %
Alkoholin käyttö	64,71 %	35,29 %

Huumausaineiden käyttö	58,82 %	35,29 %
Päihdepalvelujen sulkeutuminen	70,59 %	23,53 %
Kodittomien palvelujen sulkeutuminen	58,82 %	29,41 %
Mielenterveyspalveluiden sulkeutuminen	35,29 %	41,18 %
Uudenmaan sulkeminen 28.3.-15.4.2020	29,41 %	47,06 %

Taulukko 9. Syitä turvallisuustilanteen muuttumiseen.

7.6 Turvallisuuden tunnetta parantavat toimenpiteet

Järjestyksenvalvojille suunnatussa kyselyssä selvitettiin myös mitä mieltä vastaajat olivat erilaisista keinoista parantaa turvallisuutta. Opinnäytetyössä ei oteta kantaa turvallisuutta parantavien toimien tehokkuuteen tai kustannuksiin, vaan pitäydytään toteamaan, millaisia mielipiteitä kyselyyn vastaajilla oli.

Kyselyn tulokset ovat esitetty taulukossa 10. Kyselyyn valikoitiin järjestyksenvalvojiin liittyviä, rakenteellisia ja yhteiskunnallisia keinoja. Järjestyksenvalvojiin liittyvistä turvallisuuden parantamiskeinoista työkavereiden ja voimankäyttökoulutuksen lisäämisen koettiin parantavan turvallisuutta parhaiten. Peräti 82 % vastaajista olivat sitä mieltä, että voimankäyttökoulutuksen lisääminen parantaisi turvallisuustilannetta. Järjestyksenvalvojen koulutus lisäisi osaamistasoa ja parantaisi heidän mahdollisuuksiaan toimia varmasti ja turvallisesti haastavissa tilanteissa. Koulutukseen voitaisiin voimankäyttökoulutuksen lisäksi lisätä psykologisia tai muita opintoja, joilla turvallisuutta voitaisiin parantaa.

Sen sijaan voimankäyttövälineiden lisäämisen ei koettu parantavan turvallisuutta. Tästä voidaan päätellä, että nykyiset voimankäyttövälineet koetaan riittäviksi. Voimankäyttäjäkoulutuksen käyneelle järjestyksenvalvojalle sallitut voimankäyttövälineet ovat käsiraudat, kaasusumute ja teleskooppipatukka (LYTP 1085/2015 49 §). Paraskaan voimankäyttöväline ei kuitenkaan ole hyödyllinen, ellei sitä osata käyttää oikeaoppisesti ja turvallisesti.

Avoimissa vastauksissa nostettiin esille yleisesti koulutuksen lisääminen ja henkilöstön motiivointi esimerkiksi palkkauksen nostamisella ja sen suhteuttamisella henkilöstön osaamistason.

Rakenteellisista turvallisuutta parantavista ratkaisuista parhaaksi koettiin kameravalvontajärjestelmän parantaminen, sillä 58 % vastaajista koki sen parantavan turvallisuutta. Kameravalvontajärjestelmällä voitaisiin ennaltaehkäistä rikoksia luomalla tilannetoimintateorian määrittelemä pelote. Lisäksi kameravalvontajärjestelmällä rikokset voitaisiin havaita paremmin,

jolloin niihin voitaisiin reagoida suunnitelmallisemmin ja varautua kutsumalla apuvoimia tilanteeseen. Kameravalvontajärjestelmä on myös tärkeä osa järjestyksenvalvonnan oikeusturvaa, sillä siitä voitaisiin saada todisteita kiistatilanteissa.

Kyselyssä vastaajat olivat sitä mieltä myös, että yhteiskunnan järjestämä ennaltaehkäisevä toiminta edistäisi turvallisuutta. Ennaltaehkäisevä toiminta voisi olla päihdepalveluiden tai mielenterveyspalveluiden lisäämistä. Tämä on linjassa rikosurateorian kanssa, jossa rikosalttiisiin henkilöihin yritetään puuttua heidän rikosuransa käännekohtissa.

Keinoja turvallisuuden parantamiseen	Samaa mieltä	Eri mieltä
Työkavereiden lisääminen	64,71 %	5,88 %
Voimankäyttökoulutuksen lisääminen	82,35 %	5,88 %
Voimankäyttövälineiden lisääminen	23,53 %	41,18 %
Nopeampi vasteaika viranomaisten kanssa	58,82 %	17,65 %
Kamerajärjestelmän parantaminen	58,82 %	11,76 %
Lukitusjärjestelmän parantaminen	23,53 %	17,65 %
Rikosilmoitinjärjestelmän parantaminen	17,65 %	17,65 %
Kiinniottilojen parantaminen	52,94 %	5,88 %
Päihdepalvelujen lisääminen	52,94 %	17,65 %
Mielenterveyspalvelujen lisääminen	52,94 %	17,65 %

Taulukko 10. Keinoja turvallisuuden parantamiseen.

8 Tutkimuksen tulosten hyödyntäminen

Opinnäytetyö tutki koronakevään vaikutuksia järjestyksenvalvojien turvallisuuteen, mutta sitä voidaan soveltaa myös muihin poikkeustilanteisiin ja tilanteisiin, joissa turvallisuuteen vaikuttavien juurisyiden voidaan olettaa toistuvan, esimerkiksi mikäli päihdepalveluja suljetaan poliittisten päätösten johdosta.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää yksityisen turvallisuusalan turvallisuuden kehittämisessä. Turvallisuutta ei voida kehittää, ellei tiedetä turvallisuutta vaarantavien aiheiden

juurisyitä. Tutkimuksesta kävi ilmi millaiset toimet parantavat turvallisuutta kenttätyötä tekevien järjestyksenvalvojien mielestä.

Kauppakeskuksen turvallisuusjohto ei välttämättä ole tietoinen järjestyksenvalvojien kokemuksista turvallisuuden muutoksissa, joten on tärkeää viestiä myös johtoportaalte turvallisuuden vaikuttavista syistä. Kauppakeskusjohto tekee omat päätöksensä budjettiin sitoen, mutta turvallinen kauppakeskus on myös myyntivaltti kauppakeskuksen markkinoinnissa. Turvalliseksi olonsa tunteva henkilökunta on motivoitunutta ja palvelee paremmin kauppakeskuksen intressejä.

Aiheesta ei ole myöskään tehty aikaisempaa tutkimusta, joten ajantasaisen tiedon saaminen auttaa tekemään perusteltuja päätöksiä.

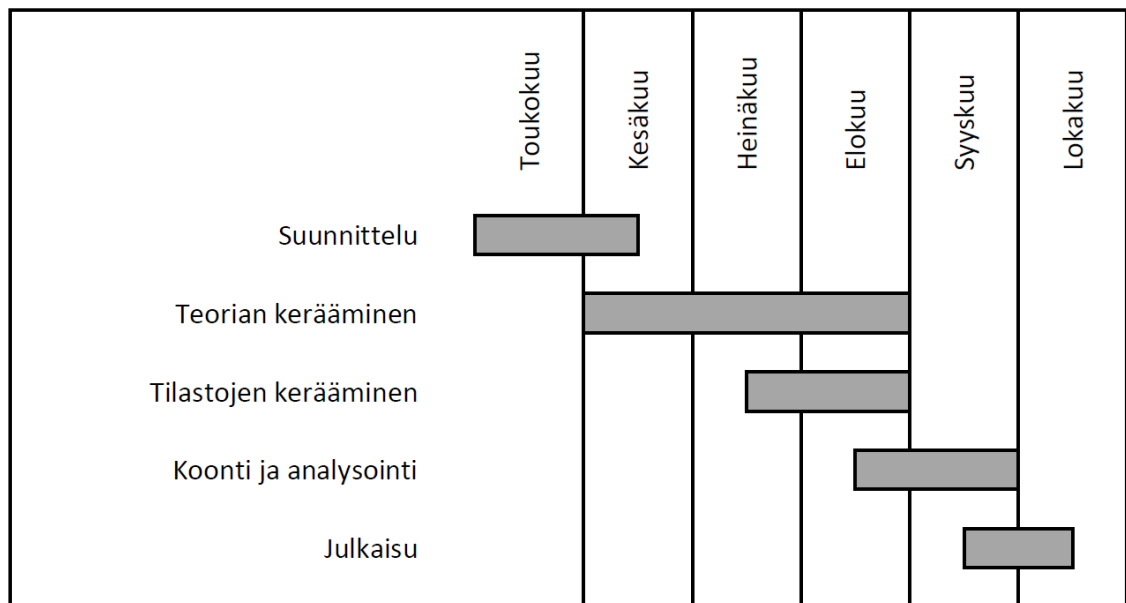
9 Opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyön prosessi on kuvattu kuviossa 3. Opinnäytetyön aihetta oli suunniteltu pitkään ja sitä oli iteroitu kevästä 2020 asti. Lopullinen suunnitelma kirjoitettiin toukokuussa 2021, jonka jälkeen tutkimuksessa siirryttiin toteutukseen.

Kesällä 2021 opinnäytetyötä varten kerättiin teoriaperustaa ja tietoja tutkimuksen tueksi. Tutkimuksen tiedoiksi pyydettiin voimankäyttötilastoja yksityisen turvallisuusalan toimijoilta, kauppakeskusten asiakasmääriä eri puolilta Suomea ja kauppakeskuksissa toimivien järjestyksenvalvojien kokemuksia koronakevään 2020 vaikutuksista turvallisuuteen.

Syksyllä 2021 tutkimuksen tulokset analysoitiin ja kerätystä tiedosta pyrittiin löytämään viitteitä yhteyksistä eri tietolähteiden välillä.

Opinnäytetyö viimeisteltiin ja julkaistiin lokakuussa 2021.

Kuvio 3. Opinnäytetyön prosessin aikataulu.

10 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyöstä oli tarkoitus tehdä kauppakeskusjärjestyksenvalvontaa hyödyttävä ja kattava opinnäytetyö. Tavoitteena oli selvittää kauppakeskusten järjestyksenvalvojien turvallisuudentunnetta kyselyllä ja vertaamalla sen tuloksia kauppakeskusten asiakasmääriin, voimankäyttötilanteiden määriin ja julkisesti saatavilla oleviin tilastoihin, kuten poliisin kirjaamiin rikostilastoihin.

Tutkimuksen vastausmäärät olivat suhteellisen pienet, sillä kauppakeskuksista alle kymmenen suostui jakamaan kuukausitason asiakasmääränsä. Suomen Kauppakeskusyhdistys ry julkaisee kuitenkin vuosittain Suomen kauppakeskusten avainlukemat, mukaan lukien vuosittaiset asiakasmäärät.

Kyselyyn vastasi 17 järjestyksenvalvojaa, mutta suurin osa oli toiminut pitkään alalla, joten vastausten laatu oli hyvä. Kaikki vastaukset tulivat pääkaupunkiseudulta, joten alueellisia päätelmiä ei voitu tehdä. Kyselyn tuloksia pystyi kuitenkin yhdistelemään aiheesta julkaistuun uutisointiin, poliisin julkaisemiin rikostilastoihin ja Securitaksen voimankäyttötilastoihin, jolloin niiden perusteella voitiin päätellä järjestyksenvalvojien turvallisuustilanteen heikentyneen.

Kauppakeskusten kuukausittaisen asiakasmäärien ja Securitaksen kuukausittaisen voimankäyttötilastojen perusteella ei voitu tehdä tarkkoja päätelmiä, sillä voimankäyttötilastojen kuukausittaiset vaihtelut olivat suuria eivätkä ne olleet vahvasti yhteydessä kauppakeskusten

asiakasmääriin. Koko vuoden tilastoissa voimankäyttötilanteet olivat kuitenkin pysyneet käytännössä samalla tasolla, joten vertaamalla sitä siihen, että kauppakeskusten asiakasmäärät olivat laskeneet noin 24 %, voimme todeta, että asiakasmääriin suhteutettuna voimankäyttötilanteita oli ollut enemmän. Tämä heijastelee järjestyksenvalvojien tuntemuksia turvallisuuden heikentymisestä.

Tutkimuksesta voitiin päätellä, että koronakeväänä 2020 järjestyksenvalvojien kokema turvallisuus laski. Heidän kokemuksensa mukaan erityisesti päihdepalvelujen sulkeminen vaikutti turvallisuustilanteeseen. Koronakeväänä erilaiset väkivallanteot ja huumausainerikokset kasvoivat. Näitä näkemyksiä tukevat myös poliisin julkaisemat rikostilastot, joiden mukaan huumausainerikokset nousivat melkein 20 % vuodesta 2019.

Kyselyyn vastanneista järjestyksenvalvojista peräti yli 80 % oli sitä mieltä, että häiriökäyttäytyminen kasvoi koronakeväänä. Työstä tuli myös vaarallisempaa, sillä kyselyyn vastanneista järjestyksenvalvojista 76 % koki astaloiden lisääntyneen ja 70 % koki teräaseiden lisääntyneen. Uutisointi tuki järjestyksenvalvojien jakamia kokemuksia.

Keinoina turvallisuuden parantamiseen parhaiksi koettiin järjestyksenvalvojien koulutuksen ja voimankäyttökoulutuksen lisääminen, sillä se valmentaisi järjestyksenvalvojia toimimaan tehokkaammin vaaraa aiheuttavissa tilanteissa. Myös kamerajärjestelmien parantamisen koettiin parantavan turvallisuutta. Kamerajärjestelmä parantaisi rikosten ennaltaehkäisyä, niiden aikaisempaa havaitsemista ja järjestyksenvalvojien oikeusturvaa.

Opinnäytetyötä voidaan käyttää kauppakeskusten turvallisuuden parantamiseen havainnollalla turvallisuutta heikentävien aspektien juurisyitä. Näin voidaan tehdä perusteltuja päätöksiä kauppakeskusten turvallisuuden parantamiseksi.

Koen, että opinnäytetyö oli vastausmäärästään huolimatta onnistunut ja se korreloi oman empiirisen kokemukseni koronan vaikutuksista järjestyksenvalvojien turvallisuuden kehittymisestä kanssa. Tutkimusta olisi voinut parantaa parantamalla tarkkuutta laajentamalla kerättyjen tietojen määrää sekä jakamalla sitä alueellisesti, joten jatkotutkimusta aiheesta tarvitaan. Opinnäytetyön tuloksista saa kuitenkin viitteitä mahdollisia tulevia poikkeustilanteita varten.

Lähteet

Painetut

Blumstein, A., Cohen, J., Roth, J. & Visher, C. 1986. Criminal careers and “career criminals”, vol 1-2. Washington, DC: National Academy Press.

Boles, S. & Miotto, K. 2003. Substance abuse and violence. A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior* 8:2, 155-174.

Eck, J. 2006. Preventing crime at places. New York: Routledge.

Elonheimo, H., Gyllenberg, D., Huttunen, J., Ristkari, T., Sillanmäki, L. & Sourander, A. 2014. Criminal offending among males and females between ages 15 and 30 in a population-based nationwide 1981 birth cohort: Results from the FinnCrime Study. *Journal of Adolescence* 37, 1269-1279.

Huumausainelaki 373/2008.

Järjestyslaki 612/2003.

Keizer, K., Lindenberg, S. & Steg, L. 2008. The spreading of disorder. *Science* 322, 1681-1685.

Kerttula, T. 2010. Vartijat ja järjestyksenvalvojat julkisen vallan käyttäjinä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta. Helsinki.

Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K. & Danielsson, P. 2018. Kriminologia - Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Tallinna: Gaudeamus.

Laub, J. & Sampson, R. 2003. Shared beginnings, divergent lives: delinquent boys to age 70. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Lehti, M., Suonpää, K. & Kivivuori, J. 2016. Henkirikokset. Rikollisuustilanne 2015. *Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia* 14/2016, 13-46. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Nash Parker, R. & Auerhahn, K. 1998. Alcohol, drugs, and violence. *Annual Review of Sociology* 24:3, 291-311.

Rikoslaki 39/1889.

Sampson, R. & Laub, J. 1993. Crime in the Making. Pathways and Turning Points through Life. Cambridge: Harvard University Press.

Työturvallisuuslaki 738/2002.

Valmiuslaki 1552/2011.

Wikström, P. & Treiber, K. 2007. The role of self-control in crime causation: Beyond Gottfredson and Hirschi's General Theory of Crime. *European Journal of Criminology* 4:2, 237-264.

Wolfgang, M., Figlio, R. & Sellin, T. 1972. *Delinquency in a Birth Cohort*. Chicago: University of Chicago Press.

Sähköiset

Helsingin Sanomat. 11.9.2020. Tutkimus: Poliisien työssään kohtaama väkivalta on yleistynyt - naisten väkivallassa käytettiin useampia tekotapoja. Viitattu 16.5.2021.

<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006632318.html>

Helsingin Sanomat. 16.8.2021. Poliisihallitus varoittaa tuntuista henkilöstöleikkauksista, jos poliisille ei löydy lisää rahaa. Viitattu 28.8.2021. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008196279.html>

Helsingin Sanomat. 19.3.2020. Mielenterveys- ja päihdeongelmaisille tärkeät päiväkeskukset suljettiin, Helsinki pyrkii pitämään muun tukitoiminnan käynnissä. Viitattu 5.9.2021.

<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006445068.html>

Helsingin Sanomat. 22.4.2021. Helsingin kaduilla on lisääntynyt nuorten huumeekulttuuri, johon kuuluvat veitsillä varustautuminen ja velanperintä - Mitä asialle pitäisi tehdä? Viitattu 16.5.2021. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000007935181.html>

Helsingin Sanomat. 25.8.2019. "Jos joku päättää ampua poliisia, siinä on aika monta moralista pidäkettä ohitettu" - Poliisiin kohdistunut väkivalta on kaksinkertaistunut Suomessa 2000-luvulla. Viitattu 16.5.2021. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006216007.html>

Laadullinen tutkimus. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 19.7.2021.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Mall of Tripla. 2021. Viitattu 2.9.2021. <https://malloftripla.fi/yleista>

Oikeusministeriö. Viitattu 16.5.2021. <https://oikeusministerio.fi/etusivu>

Saaranen-Kauppinen, A., Puusniekka, A. 2006. *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Viitattu 18.9.2021. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html

Saaranen-Kauppinen, A., Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 18.9.2021. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Securitas. 29.9.2019. Securitas Mall of Triplan turvallisuuskumppaniksi. Viitattu 16.9.2021. <https://www.securitas.fi/media/tiedotteet/securitas-mall-of-triplan-turvallisuuskumppaniksi/>

Tilastot. Poliisi. Ladattu ja viitattu 27.4.2021. <https://poliisi.fi/tilastot>

Yle. 17.12.2020. Näin kaikki eteni 265 päivää sitten, kun Uusimaa laitettiin säppiin - kolme aitiopaikalla ollutta kertoo ennennäkemättömästä operaatiosta. Viitattu 16.5.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11692794>

Yle. 2.4.2020. Koronakriisi on lisännyt mielenterveysongelmia entisestään - kriisipuhelimessa ennätysmäärä soittoja, terapialähetteen määrä kasvaa kovaa vauhtia. Viitattu 1.9.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11286438>

Yle. 21.3.2020. Taistelu tuntematonta vastaan - Näin hallitus sulki Suomen seitsemässä päivässä. Viitattu 3.9.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11267255>

Yle. 26.4.2021. Törkeiden väkivaltarikosten määrä on kasvanut Helsingin päärautatieaseman alueella - viime vuonna tapauksissa näkyi piikki, kertoo poliisi. Viitattu 16.5.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11899818>

Yle. 29.1.2020. Suomen ensimmäinen koronavirustartunta varmistui, THL: Tapaus valitettava, mutta ei odottamaton - Yle seurasi hetki hetkeltä. Viitattu 16.5.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11181717>

Yle. 29.1.2021. Riitatilanteen väliin mennyttä puukotettiin kauppakeskus Triplan pihalla - poliisi epäilee tapon yritystä. Viitattu 16.9.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11763110>

Julkaisemattomat

Nimettömät kauppakeskukset. Kauppakeskusten asiakastilastot kuukausitasolla vuosilta 2019 ja 2020. 2021.

Piha, K. 2021. Turvallisuusalan työntekijöiden kokemus turvallisuuden muutoksesta keväällä 2020. Kysely.

Securitas. Voimankäyttötilastot kuukausitasolla vuosilta 2019 ja 2020. 2021.

Kuviot

Kuvio 1. Tilannetoimintateorian prosessi rikoksen tapahtumisesta tai tapahtumatta jäämisestä (Kivivuori ym. 2018, 221).	13
Kuvio 2. Kauppakeskusten asiakasmäärät ja Securitaksen voimankäyttötilanteiden määrä. ..	19
Kuvio 3. Opinnäytetyön prosessin aikataulu.	29

Taulukot

Taulukko 1. Poliisin kirjaamia rikoksia vuosilta 2019 ja 2020 (Poliisi 2021).	10
Taulukko 2. Tutkimukseen valittujen kauppakeskusten asiakasmäärien muutos vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019 (Suomen Kauppakeskusyhdistys ry 2021.)	17
Taulukko 3. Kauppakeskusten indeksoidut asiakasmäärät kuukausittain vuosina 2019 ja 2020.	17
Taulukko 4. Indeksoidut voimankäyttötilanteet kuukausittain vuosina 2019 ja 2020 (Securitas 2021).	18
Taulukko 5. Kauppakeskuksen asiakkaiden ja Securitaksen voimankäyttötilanteiden määrien ja poliisin kirjaaminen yleisellä paikalla tapahtuneiden pahoinpitelyjen muutos vuodesta 2019 vuoteen 2020 (Suomen Kauppakeskusyhdistys ry 2021, Securitas 2021, Poliisi 2021).	20
Taulukko 6. Asiakasryhmien määrien muutokset suhteessa kokonaisasiakasmääriin.	21
Taulukko 7. Järjestyksenvalvojien kokemat toimenpiteiden määrien muutokset.	23
Taulukko 8. Toimenpiteiden perusteiden muutokset.	25
Taulukko 9. Syitä turvallisuustilanteen muuttumiseen.	26
Taulukko 10. Keinoja turvallisuuden parantamiseen.	27

Liitteet

- Liite 1. Turvallisuusalan työntekijöiden kokemus turvallisuuden muutoksesta keväällä 2020. 36
- Liite 2. Verrattujen kauppakeskusten kävijät vuosina 2019 ja 2020 (miljoonaa kävijää) 39

Liite 1. Turvallisuusalan työntekijöiden kokemus turvallisuuden muutoksesta keväällä 2020

Esittelyteksti

Turvallisuusalan tekijöiden kokemus turvallisuuden muutoksesta vuonna 2020

Kysely toteutetaan nimettömänä ja tuloksia hyödynnetään Laurea AMK Turvallisuus- ja riskienhallinnan tutkinnon opinnäytetyössä. Kyselyyn vastaaminen kestää noin 5–10 minuuttia.

Yhteystietonsa jättäneiden kesken arvotaan 50 euroa, joka toimitetaan MobilePaylla. Yhteystietoja ei voida yhdistää vastauksiin ja niitä käytetään vain ja ainoastaan arvonnin voittajan tavoittamiseksi.

Esitiedot

Esitietoja käytetään tietojen järjestyksessä ja vertailuissa.

	Kauppakeskuksen järjestyksenvalvoja	Kauppakeskuksen vartija	Muu turvallisuusalan tehtävä		
1. Millaisessa turvallisuusalan tehtävässä toimit?	17	0	0		
2. Toimitko pääkaupunkiseudulla vai muualla Suomessa?	Pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo, Vantaa) 17	Muualla Suomessa 0			
3. Kuinka kauan olet toiminut turvallisuusalalla?	0–1 vuotta 0	2–5 vuotta 3	5–10 vuotta 9	Yli 10 vuotta 5	
4. Minkä ikäinen olet?	18–20-vuotias 0	20–25-vuotias 2	25–35-vuotias 12	35–50-vuotias 3	Yli 50-vuotias 0

Turvallisuustilanteen muutos keväällä 2020

Mieti miten turvallisuustilanne muuttui keväällä 2020 Korona-rajoitusten tultua voimaan. Pyri miettimään muutoksia suhteessa asiakasmääriin.

Miten eri asiakasryhmien profiili mielestäsi muuttui

suhteessa alkukevään 2020 tilanteeseen? Henkilöt voivat

5. kuuluu useaan eri ryhmään.	Lisääntyi paljon	Lisääntyi	Ei muutosta	Pieneni	Pieneni paljon	En osaa sanoa
Aikuiset	1	1	7	3	4	1
Nuoret aikuiset	2	5	4	4	1	1
Nuoret ja lapset	4	7	2	2	1	1
Häiriökäyttäjät	1	7	7	2	0	0
Alkoholikäyttäjät	0	6	8	2	1	0
Huumeidenkäyttäjät	1	7	7	2	0	0
Kodittomat	1	6	9	1	0	0
Mielenterveyspotilaat	2	3	9	1	1	1

Miten eri toimenpiteiden määrä mielestäsi muuttui Korona-

6. keväällä rajoitusten myötä suhteutettuna asiakasmääriin?	Lisääntyi paljon	Lisääntyi	Ei muutosta	Pieneni	Pieneni paljon	En osaa sanoa
Huomautukset	5	6	3	2	1	0
Poistot	2	9	3	1	2	0
Rikosperusteiset kiinniotot	0	6	8	2	1	0
Pakkotilaperusteiset kiinniotot	0	3	10	2	0	2
Fyysiset voimankäytön käyttötilanteet	0	6	7	1	1	2
Voimankäyttövälineiden käyttötilanteet	0	3	11	0	1	2

Miten eri toimenpiteiden perusteet mielestäsi muuttuivat

7. Korona-keväänä suhteessa asiakasmääriin?	Lisääntyi paljon	Lisääntyi	Ei muutosta	Pieni	Pieni paljon	En osaa sanoa
Häiriökäyttäytyminen	5	9	1	2	0	0
Alkoholin juominen	0	4	9	4	0	0
Näpistykset	0	4	11	1	1	0
Pahoinpitelyt	1	5	8	1	0	2
Huumausainerikokset	1	7	5	1	1	2
Astaloiden hallussapito	4	9	3	0	0	1
Teräseiden hallussapito	5	7	4	0	0	1
Ampuma-aseiden hallussapito	0	1	10	0	0	6
Miten toimenpiteiden kohteena olevien henkilöiden käytös mielestäsi muuttui Korona-kevään myötä?	Lisääntyi paljon	Lisääntyi	Ei muutosta	Pieni	Pieni paljon	En osaa sanoa
Passiivinen vastarinta	0	7	9	1	0	0
Huutelu, haistattelu	1	8	7	1	0	0
Käsien vääntely ja muu pieni aktiivinen vastarinta	0	3	12	0	0	2
Potkiminen, väkivaltaisuus ja muu laaja vastarinta	0	4	10	0	0	3

Sytä turvallisuustilanteen muuttumiseen

Tässä osiossa pohditaan millaiset syyt vaikuttavat tai voisivat vaikuttaa turvallisuustilanteeseen.

Millaiset muutokset mielestäsi vaikuttivat Korona-kevään

9. turvallisuustilanteeseen?	Vaikutti paljon	Vaikutti vähän	Ei vaikuttanut	En osaa sanoa
Leikkaukset turvallisuushenkilöstön määrään	2	9	5	1
Kohdehenkilöiden pahoinvointi	4	6	4	3
Alkoholin käyttö	2	9	6	0
Huumausaineiden käyttö	4	6	6	1
Päihdepalvelujen sulkeutuminen	2	10	4	1
Kodittomien palvelujen sulkeutuminen	3	7	5	2
Mielenterveyspalveluiden sulkeutuminen	2	4	7	4
Uudenmaan sulkeminen 28.3.-15.4.2020	2	3	8	4
10. Mitkä muut asiat mielestäsi vaikuttivat Korona-kevään turvallisuustilanteeseen?				
<i>Vapaa kenttä</i>				

Turvallisuustilanteen parantaminen

Tässä osiossa pyrin selvittämään mahdollisia turvallisuutta parantavia toimenpiteitä.

Kysymys**Millaiset keinot olisivat mielestäsi turvallisuusalan**

11. toimijoiden turvallisuutta?	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Työkavereiden lisääminen	11	5	1	0
Voimankäyttökoulutuksen lisääminen	14	2	1	0
Voimankäyttövälineiden lisääminen	4	5	7	1
Nopeampi vasteaika viranomaisten kanssa	10	4	3	0
Kamerajärjestelmän parantaminen	10	5	2	0

Lukitusjärjestelmien parantaminen	4	9	3	1
Rikosilmoitinjärjestelmien parantaminen	3	9	3	2
Kiinnittötilojen parantaminen	9	7	1	0
Päihdepalvelujen lisääminen	9	3	3	2
Mielenterveyspalveluiden lisääminen	9	3	3	2

Kysymys

12. Mitkä muut keinot voisivat mielestäsi parantaa turvallisuusalan toimijoiden turvallisuutta?

Vapaa kenttä

Vapaa sana

Voit jättää kommentteja, ehdotuksia tai palautetta liittyen opinnäytetyöhön, aiheeseen, tutkielmaan, turvallisuusalaan tai mihin tahansa muuhun.

13. Kommentit

Vapaa kenttä

Liite 2. Verrattujen kauppakeskusten kävijät vuosina 2019 ja 2020 (miljoonaa kävijää)

Paikkakunta	Kauppakeskus	2019 (M)	2020 (M)	Muutos (%)
Espoo	Entresse	4,0	3,4	-15,0 %
Espoo	AINOA	7,0	6,3	-10,0 %
Espoo	Iso Omena	19,9	14,7	-26,1 %
Espoo	Sello	24,3	18,6	-23,5 %
Helsinki	Ruoholahti	3,5	3,0	-14,3 %
Helsinki	Easton	4,9	4,8	-2,0 %
Helsinki	Malmin Nova	6,1	5,1	-16,4 %
Helsinki	Columbus	6,6	5,7	-13,6 %
Helsinki	Kaari	7,2	6,8	-5,6 %
Helsinki	REDI	8,0	6,9	-13,8 %
Helsinki	Forum	12,9	7,2	-44,2 %
Helsinki	Citycenter	16,7	9,9	-40,7 %
Helsinki	Itis	17,5	13,0	-25,7 %
Helsinki	Kamppi	30,4	17,7	-41,8 %
Hyvinkää	Willa	7,2	7,1	-1,4 %
Kouvola	Veturi	3,2	2,8	-12,5 %
Lahti	Karisma	2,9	2,6	-10,3 %
Lahti	Trio	4,9	3,4	-30,6 %
Lappeenranta	Iso-Kristiina	4,5	3,3	-26,7 %
Lempäälä	Ideapark Lempäälä	7,2	6,3	-12,5 %
Oulu	Ideapark Oulu	4,0	3,5	-12,5 %
Oulu	Valkea	7,0	5,0	-28,6 %
Pori	Puuvilla	5,4	4,9	-9,3 %
Raisio	Mylly	5,8	4,7	-19,0 %
Rovaniemi	Sampokeskus	1,9	1,4	-26,3 %
Rovaniemi	Revontuli	2,9	2,0	-31,0 %
Rovaniemi	Rinteenkulma	3,8	3,0	-21,1 %
Tampere	Koskikeskus	5,8	4,0	-31,0 %
Tampere	Ratina	6,6	5,0	-24,2 %
Turku	Skanssi	3,8	3,2	-15,8 %
Turku	Hansakortteli (Hansa)	11,5	9,5	-17,4 %
Vantaa	Myymanni	8,6	7,2	-16,3 %
Vantaa	Dixi	9,3	5,8	-37,6 %
Vantaa	Jumbo (ja Flamingo)	13,0	10,0	-23,1 %
Keskiarvo	Pääkaupunkiseutu	11,8	8,6	-26,91 %
Keskiarvo	Muu Suomi	5,2	4,2	-18,89 %
Keskiarvo	Yhteensä	8,5	6,4	-24,45 %

Lähde: Suomen Kauppakeskusyhdistys ry (2020 ja 2021).